

آزمون حضوری
شماره چهار

رشته انسانی

تجربگی | راهی | انسانی

ویژه کنکور
۱۴۰۳

مرورنامه آزمون آزمایشی خلی سیز

نام درس	مباحث	از صفحه	تا صفحه	مؤلف	ویراستار
تاریخ	تاریخ دوازدهم صفحه ۱ تا ۲۴ تاریخ دهم صفحه ۱ تا ۴۱	۲	۱۱	علیرضا کاهیدوند	وجیهه صادقی مالواجردی

تاریخ دهم:

درس ۱: تاریخ و تاریخ نگاری

تاریخ چیست؟

واژه تاریخ دارای معانی مختلفی است، همین طور فواید، کارکردها و هدف مشخصی دارد. علاوه بر این رویدادهای تاریخی نیز ویژگی های منحصر به فردی دارند که تمام این مطالب را در نمودار زیر فرا می گیرید.

معانی مختلف:

- (۱) مجموعه حوادثی که یک فرد یا جامعه از سر گذرانده است؛ مانند تاریخ ایران.
- (۲) علم و روش علمی است که به بررسی رخداد های گذشته براساس شواهد و مدارک می پردازد؛ مانند بررسی عوامل سقوط ساسانیان یا روابط اقتصادی ایران و هند در دوره اشکانی.
- (۳) تعیین روز، ماه و سال؛ مانند تقویم.

تاریخ

مفهوم علم تاریخ: علمی است که به مطالعه جنبه های مختلف زندگی انسان و جوامع در گذشته پرداخته و علل و نتایج را بررسی و تحلیل می کند.

هدف علم تاریخ: شناخت و آگاهی نسبت به زندگی اجتماعی انسان در گذشته

فواید و کارکردهای مطالعه تاریخ:

- (۱) منبع شناخت و تفکر (۲) بهره گیری از گذشته برای حال و آینده (۳) تقویت حس میهن دوستی و هویت ملی
- ویژگی های رویدادهای تاریخی:

(۱) دور از دسترس بودن ← عدم امکان مطالعه مستقیم ← شناخت از طریق شواهد و مدارک

(۲) تکرارناپذیر و غیر قابل تجربه اند.

(۳) مجزا و مستقل نبودن (داشتن رابطه علت و معلولی)

پیشینه تاریخ نگاری

● پس از اختراع خط در حدود ۵ هزار سال پیش و زمانی که توجه انسان به ثبت و نگارش رویدادهای عصر خویش جلب شد، می توان گفت تاریخ نگاری هم شکل گرفت.

● تاریخ نگاری در مفهوم کامل آن به قرن ۵ ق.م در یونان باستان و به هرودت باز می گردد که لقب هرودت پدر تاریخ^۱ است. موضوع غالب کتاب تاریخ هرودت، شرح جنگ های ایران و یونان است.

قدیمی ترین متن تاریخی

سنگ نوشته ای به خط کهن مصری با قدمت ۴ هزار ساله و در باب شرح حال فرعون ها

مصادیق ایرانی

- (۱) برخی آثار باقی مانده از دوران هخامنشیان و ساسانیان
- (۲) خدای نامه های دوران ساسانی

۱- حواستان باشد جرج سارتن پدر تاریخ علم است.

مرورنامه آزمون آزمایشی خیلی سبز

- می‌توان برای تاریخ‌نگاری یک سیر تکامل در نظر گرفت که از تاریخ‌نگاری کلاسیک یا قدیمی شروع می‌شود و به تاریخ‌نگاری نوین می‌رسد.
- منظورمان از تاریخ‌نگاری کلاسیک یا قدیمی همان تاریخ‌نگاری‌ها و کتاب‌هایی است که بر شرح حال فرمانروا و حوادث سیاسی مبتنی است. حواستان باشد که تاریخ‌نگاری سنتی در دوران اسلامی رایج بود.

به دنبال تحولات فکری و علمی که در دورهٔ رنسانس (قرن‌های ۱۳ و ۱۷م) در اروپا به وقوع پیوست.

علم تاریخ متحول شد و شیوهٔ نوینی در تاریخ‌نگاری پدید آمد.

اساس تاریخ‌نگاری نوین بر: (۱) سنجش دقیق منابع (۲) استناد به مدارک و اسناد معتبر و (۳) دوری از داستان‌پردازی است. حواستان باشد ویژگی اصلی این تاریخ‌نگاری بررسی علل، نتایج و آثار حوادث است؛ علاوه بر این، در تاریخ‌نگاری نوین سایر جنبه‌های اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و ... مورد توجه قرار می‌گیرد.

مراحل پژوهش در تاریخ

در این بخش، با مراحل پژوهش در تاریخ آشنا می‌شوید؛ حواستان باشد که ترتیب آن‌ها مهم است:

مراحل	توضیحات
انتخاب موضوع	تازه باشد/ فایده داشته باشد/ اطلاعات کافی درباره‌اش وجود داشته باشد/ نظر جدید ارائه بدهد.
تدوین پرسش‌های تحقیق	مشخص‌شدن هدف پژوهش/ جلوگیری از بیراهه‌رفتن محقق
شناسایی منابع	ارزیابی میزان اعتبار، دقت و صحت منابع و اسناد تحقیق
گردآوری و تنظیم اطلاعات	استخراج، تنظیم و دسته‌بندی اطلاعات
تحلیل و تفسیر اطلاعات	مشابه کار کارآگاهان/ نیازمند دانش و مهارت فراوان
گزارش یافته‌ها	استخراج نتایج تحقیق و ارائه در قالب گزارش علمی

منابع پژوهش علمی در تاریخ

- منابع دست اول یا اصلی: همهٔ آثاری که در زمان وقوع رویداد یا نزدیک به آن شکل گرفته‌اند.
- منابع دست دوم یا فرعی: آثاری مثل مقالات یا کتاب‌های امروزی‌اند که براساس منابع دست اول شکل گرفتند.

درس ۲: تاریخ؛ زمان و مکان

تاریخ؛ زمان و گاه‌شماری

- دانش تاریخ بدون توجه به زمان (یکی از ارکان تاریخ) معنایی ندارد؛ زیرا: (۱) رویدادهای تاریخی در زمان معینی از گذشته روی داده‌اند. (۲) بدون آگاهی از زمان روی دادن آن‌ها نمی‌توان به درک منطقی از تاریخ دست یافت.
- در بحث زمان، باید به گاه‌شماری اشاره کرد؛ گاه‌شماری نظامی است که انسان برای اندازه‌گیری دقیق زمان (سال، ماه و روز) ابداع کرده است. اندازه‌گیری زمان با علوم ریاضیات، نجوم و فیزیک ارتباط نزدیک دارد و دانشمندان این علوم با هم یک تلاش مشترک داشتند که نتیجه‌اش ابداع تقویم است.

انواع گاه‌شماری‌های باستانی

خورشیدی - قمری بابلی	(۱) در بین‌النهرین و به خصوص در میان بابلی‌ها رایج بود. (۲) سال به ۱۲ ماه قمری ۳۰ یا ۲۹ روزه تقسیم می‌شد. (۳) برای رفع اختلاف روزهای سال قمری (۳۵۴روز) و سال خورشیدی (۳۶۵روز و یک‌چهارم شبانه‌روز) هر سه سال یک ماه به سال می‌افزودند. (۴) در دوره هخامنشیان این گاه‌شماری رایج بود.
خورشیدی مصری	(۱) در مصر رایج بود. (۲) سال به ۱۲ ماه ۳۰ روزه تقسیم می‌شد. (۳) پنج روز آخر را به ماه دوازدهم می‌افزودند. (۴) برای محاسبه یک‌چهارم شبانه‌روز هر چهار سال یک روز به سال می‌افزودند (کبیسه).
رومی - مسیحی	(۱) در آغاز، گاه‌شماری دقیق نداشتند. (۲) ژولیوس سزار (امپراتور روم) آن را براساس گاه‌شماری مصری اولین بار اصلاح کرد. (۳) در زمان پاپ گرگوار سیزدهم دوباره اصلاح شد. (۴) دو قرن بعد از رسمی‌شدن مسیحیت در امپراتوری روم، تولد حضرت مسیح مبدأ این گاه‌شماری قرار گرفت و به تقویم مسیحیان بدل شد.
اشکانیان	گاه‌شماری بابلی، سلوکی و اوستایی رایج بود.
هخامنشیان	(۱) رواج گاه‌شماری خورشیدی - قمری بابلی (۲) نامگذاری ماه‌ها و روزها براساس فرهنگ و آیین ایرانی
اوستایی	(۱) گاه‌شماری دینی زرتشتیان بود. (۲) سال به ۱۲ ماه خورشیدی ۳۰ روزه تقسیم می‌شد. (۳) پنج روز اضافی را به نام اندرگاه (خمسه) به آخر ماه دوازدهم می‌افزودند. (۴) مبدأ آن بر تخت نشستن هر پادشاه بود. (۵) هر ۴ سال یک شبانه‌روز و هر ۱۲۰ سال ۳۰ شبانه‌روز از سال حقیقی عقب می‌افتاد. برای رفع این مشکل هر ۱۲۰ سال، یک ماه به دوازده ماه سال می‌افزودند.
قمری	(۱) تقویم رایج کشورهای اسلامی است. (۲) مبدأ آن هجرت پیامبر از مکه به مدینه است.

نکته

یکی از دقیق‌ترین گاه‌شماری‌های جهان که گاه‌شماری هجری خورشیدی براساس آن تنظیم شده است، گاه‌شماری جلالی است.

یک تعریف: خط زمان چیست؟ ابزار مناسبی است که به وسیله آن می‌توان رویدادهای یک دوره یا دوران‌های مختلف را به ترتیب وقوع آن روی نمودار نشان داد.

تاریخ و مکان؛ تأثیر جغرافیا بر رویدادهای تاریخی

● مکان رکن مهم دیگر تاریخ است و تأثیر جغرافیا بر رویدادهای تاریخی از دیرباز مورد توجه مورخان بوده است.

(۱) هرودت برای نگارش کتاب تاریخ خود به مسافرت می‌رفت تا مکان رویدادها را از نزدیک مشاهده کند.
(۲) ابن خلدون (اندیشمند مسلمان تونس) بخشی از مقدمه کتاب العبر را به تأثیر جغرافیا و اقلیم بر تاریخ و آدمیان اختصاص داده است.

کدام مورخان به عامل مکان و جغرافیا بر رویدادهای تاریخی توجه داشتند؟

دو تعریف مهم:

اول: جغرافیای تاریخی، دانشی است که به مطالعه مناطق و سرزمین‌های مختلف در گذشته می‌پردازد و تأثیر محیط طبیعی را بر رویدادهای تاریخی بررسی می‌کند.

دوم: نقشه‌های تاریخی، یکی از پیامدهای ارتباط جغرافیا و تاریخ است و اطلاعاتی شامل قلمرو حکومت‌ها، مرزها، پایتخت‌ها، شهرها و ... را در برمی‌گیرد. اهمیت نقشه‌های تاریخی در دو قرن اخیر بیشتر شده است.

درس ۳: باستان‌شناسی؛ در جست‌وجوی میراث فرهنگی

باستان‌شناسی و مراحل انجام کار آن

● باستان‌شناسی علمی است که آثار باستانی و تاریخی را به منظور شناخت فرهنگ و شیوه زندگی انسان‌ها و جوامع گذشته بررسی می‌کند و باستان‌شناس کسی است که براساس آثار باقی‌مانده از بشر، گذشته انسان و جامعه به ویژه تغییرات فرهنگی آن‌ها را در طول زمان بررسی می‌کند.

● هدف علم باستان‌شناسی؛ شناخت انسان و پژوهش در فرهنگ او

(۱) شناسایی و کشف: که یا تصادفی صورت می‌گیرد (از طریق قاجاق یا حوادث طبیعی و امور دیگر مثل آرامگاه شی‌هوانگ‌تی، مردان نمکی زنجان، تمدن عظیم جیرفت در کرمان و سنگ‌نوشته روزتا) و یا بر روی زمین به آسانی کشف می‌شوند؛ مانند تخت جمشید.

(۲) حفاری: حساس‌ترین مرحله است و به دانش، تجربه و دقت فراوان نیاز دارد؛ زیرا اگر در هنگام حفاری کوچک‌ترین بی‌دقتی ممکن است آسیب به اثر وارد کند.

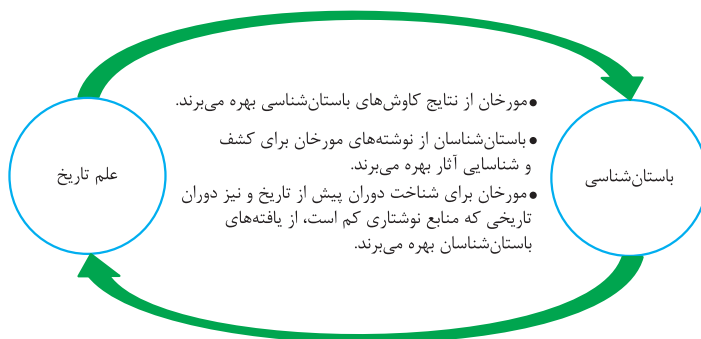
(۳) استخراج و تنظیم اطلاعات: در این مرحله آثار براساس معیارهایی مثل: (۱) قدمت (۲) مصالح به کاررفته و (۳) کاربرد مورد بررسی قرار می‌گیرند. تعیین سن آثار باستانی یکی از اقدامات در این مرحله است که به دو روش رادیوکربن و پتاسیم - آرگون صورت می‌گیرد. سپس این آثار را به موزه‌ها منتقل می‌کنند که کاربرد موزه‌ها را بلیدید، اما چهار موزه مهم هستند که از آن‌ها در کنکور هم سؤال آمده: (۱) لوور در پاریس (۲) بریتانیا در لندن (۳) آرمیتاژ در سن‌پترزبورگ روسیه (۴) متروپولیتن در نیویورک.

مراحل کار باستان‌شناسی

باستان‌شناسی و تاریخ

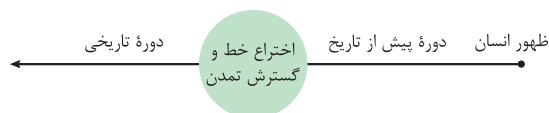
باستان‌شناسی و علم تاریخ، ارتباط تنگاتنگی دارند. در شکل زیر، این موضوع را بهتر درک می‌کنید.

♦♦ درس ۴: پیدایش تمدن؛ بین‌النهرین و مصر ♦♦

- در یک تقسیم‌بندی کلی، گذشته بشر به دو دوره پیش از تاریخ و تاریخی تقسیم می‌شود؛ مبنای این تقسیم‌بندی، اختراع خط و گسترش تمدن (حدود ۵ هزار سال پیش) است؛ به نمودار زیر توجه کنید:

♦♦ دوره‌های زندگی انسان ♦♦

- باستان‌شناسان مراحل زندگی انسان‌های پیش از تاریخ را براساس نوع اقتصاد معیشتی و ابزارهای متناسب با آن به دو دوره گردآوری خوراک و تولید خوراک تقسیم کرده‌اند.

ویژگی‌های دوره گردآوری خوراک
۱) شکار بر عهده مردان بود و زنان، جمع‌کننده دانه‌ها بودند.
۲) غارها پناهگاه و سکونتگاه بودند، هم‌چنین کلبه‌هایی ساده از شاخ و برگ درختان ساخته می‌شد.
۳) کشف آتش، یکی از مهم‌ترین اتفاقات این دوره بود که تأثیر فراوانی بر زندگی انسان و ارتباط او با محیط گذاشت.
۴) سنگ، اصلی‌ترین ماده‌ای بود که انسان‌های این دوره (انسان‌های نخستین) از آن برای ساخت ابزار استفاده می‌کردند؛ استخوان و چوب هم برای ابزارسازی کاربرد داشت.
۵) انسان‌های نخستین در آغاز قادر به حرف زدن نبودند، ولی برای این‌که گروهی به شکار بروند باید به نوعی با هم ارتباط برقرار می‌کردند. از این‌رو وقتی در اواخر این دوره توانایی آن‌ها در سخن گفتن و اندیشیدن تکامل یافت، توانستند از هنر نقاشی برای بیان احساسات و اندیشه خود استفاده کنند.
۶) باستان‌شناسان از طریق بررسی اعتقادات جوامع شکارگر کنونی (بومیان استرالیا و سرخ‌پوستان آمریکای جنوبی) به عقاید انسان‌های نخستین پی می‌برند، زیرا در این‌باره شواهد و مدارکی باقی نمانده است.
۷) اعتقادات انسان‌های اولیه با مشکلات و مخاطرات زندگی آنان ارتباط داشته است. آنان به نیروهای مرموز و فراطبیعی باور داشتند که در نظر آنان نگاه‌دارنده زمین، آسمان و حامی زندگی‌شان بود.
ویژگی‌های دوره تولید خوراک
۱) خاستگاه کشاورزی ← مناطق کوهپایه‌ای زاگرس در غرب ایران (براساس کاوش‌های باستان‌شناسی اخیر)
۲) نخستین گردآورندگان و سپس تولیدکنندگان خوراک ← ساکنان تپه چغاگلان در شهرستان مهران (ایلام امروزی)
۳) محصولات کشت‌شده ساکنان تپه چغاگلان ← گندم و جو

♦♦ کشاورزی و ظهور دو تمدن بزرگ ♦♦

- اهمیت ابداع کشاورزی در دوره تولید خوراک و سرنوشت‌ساز بودن آن در زندگی انسان به حدی است که باستان‌شناسان آن را انقلاب کشاورزی نامیده‌اند و تأثیر آن در تاریخ بشر را همچون انقلاب صنعتی قرن ۱۸ م می‌دانند.

کشاورزی و دامداری ← یک‌جانشینی و پیدایش روستاها ← تولید مازاد بر نیاز ← تخصصی‌شدن کارها ← شکل‌گیری تجارت، شهرها و تمدن‌ها

تمدن بین النهرین

● کاوش‌های باستان‌شناسی نشان می‌دهد که نخستین مراکز تمدنی، حدود ۳۵۰۰ سال پیش در کشور عراق کنونی و جلگه خوزستان ایران شکل گرفته است و معروف به تمدن بین‌النهرین (سرزمین‌های میان دو رود دجله و فرات) هستند.

اموری‌ها	اکدی‌ها	سومری‌ها
● حدود ۱۹۰۰ ق.م در مرکز بین‌النهرین به قدرت رسیدند. ● به بابل قدیم معروف شدند. ● مشهورترین فرمانروا: حمورابی ● اقدامات حمورابی: (۱) تدوین قانون‌نامه (۲) فتح مناطق وسیع (۳) حکومت مبتنی بر قدرت فرمانروا	● حدود ۲۴۰۰ ق.م قوم اکد به رهبری سارگن بر دولت - شهرهای سومری مسلط شدند. ● محدوده امپراتوری سارگن: شرق مدیترانه تا کوه‌های زاگرس ● این امپراتوری موجب تبادل بیشتر فرهنگ و تمدن در بین‌النهرین شد.	● ناحیه جنوبی بین‌النهرین است و شامل اور، اوروک، کیش و لاگاش می‌شد. ● به صورت دولت - شهر اداره می‌شد. ● به خدایان متعدد اعتقاد داشتند. ● مخترع خط بودند. ● در سفالگری، در ساخت ابزارها و جنگ افزارهای مفرغین مهارت داشتند.

تمدن مصر

در جدول زیر، با ابعاد گوناگون تمدن مصر از جمله، سیاست و حکومت، دین و اعتقادات، اقتصاد و هنر آشنا می‌شوید.

ابعاد	ویژگی‌ها
سیاست و حکومت	● فرعون در رأس هرم حکومتی مصر قرار داشت و خواست و اراده او، خواست و اراده خدایان بود. ● پسر یا هر یک از اعضای خانواده فرعون (مثل همسرش) می‌توانست جانشین او باشد.
دین و اعتقادات	● مصریان خدایان متعددی داشتند و آن‌ها را مهربان‌تر از خدایان سومری می‌پنداشتند؛ چون زندگی در اطراف رود نیل آسان‌تر از زندگی در کنار دجله و فرات بود. ● کاهنان نقش مهمی در فرهنگ مصر داشتند و پس از آمن‌هوتپ چهارم دوباره پرستش چندخدایی را رایج کردند. ● مصریان به زندگی پس از مرگ باور داشتند و معتقد بودند که روح پس از مرگ مدتی سرگردان می‌ماند و دوباره به جسم بازمی‌گردد، به همین دلیل اجساد فرعون‌ها را برای جلوگیری از فساد، مومیایی می‌کردند.
جامعه و اقتصاد	● مردم در کشتزارهای اطراف نیل که به فرعون‌ها، کاهنان و مقام‌های حکومتی تعلق داشت، فعالیت می‌کردند و گندم، جو، خرما و میوه‌های دیگر می‌کاشتند. ● آموزه‌های دینی مصریان، آنان را به اطاعت بی‌چون‌وچرا از فرمان فرعون و مأموران او فرا می‌خواند. ● توده‌های مردم علاوه بر پرداخت مالیات، مجبور بودند در ساختن آرامگاه‌ها و جنگ و موارد دیگر به بیگاری بپردازند.
ادبیات و هنر	● ابداع خط‌های هیروگلیف و دموتیک یکی از دستاوردهای برجسته مصر بود. ● مصریان با استفاده از نی، کاغذ پاپیروس را ابداع کردند. شماری از این پاپیروس‌ها که حاوی مطالب ادبی، دینی، شرح حال و اقدامات فرعون‌هاست، بر جای مانده است. ● تمدن مصر بیش از هر چیز به خاطر بناهایی مانند اهرام، معابد، کاخ‌ها و نیز آثار هنری به ویژه مجسمه‌ها به شهرت رسیده است. ● مصر از منابع طبیعی سنگ آهک و خارا بهره‌مند بود. ● مصریان باستان هم‌چنین در نقاشی، مجسمه‌سازی و ساخت جنگ‌افزارها و دیگر ابزارها خلاقیت داشتند و برای ساخت این اشیا از معادن دوردست مس و طلا استخراج می‌کردند.

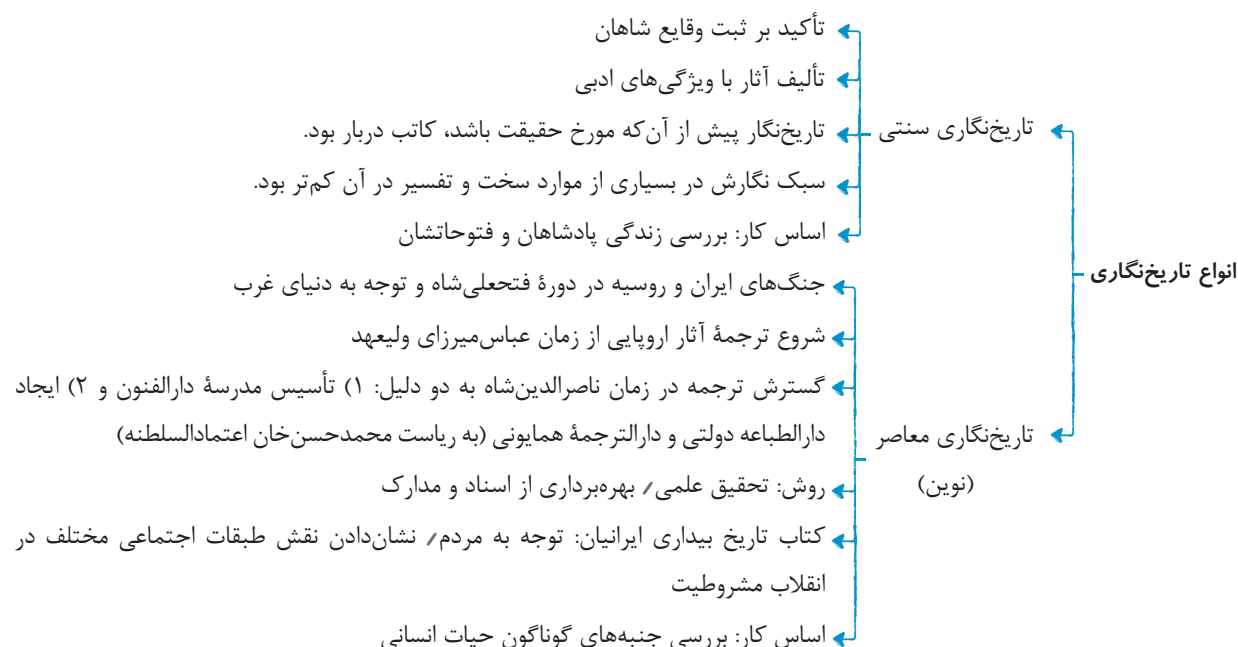

تاریخ دوازدهم:

درس ۱: تاریخ‌نگاری و منابع دوره معاصر

تحولات تاریخ‌نگاری در دوره معاصر

در همین مرورنامه، اولش درباره تاریخ‌نگاری، به صورت مختصر توضیحی دادیم، ولی این جا می‌خواهیم روند تاریخ‌نگاری در ایران را که به دو بخش سنتی و جدید (معاصر) تقسیم می‌شود، بررسی کنیم.

انتقاد به تاریخ‌نگاری سنتی

با مقایسه‌ای که در بالا ارائه دادیم، می‌خواهیم به بحث انتقادهایی که در دوره قاجار به تاریخ‌نگاری سنتی شکل گرفت، بپردازیم. این بحث خیلی مهم است و می‌تواند تست‌خیز هم باشد.

۱) خاوری شیرازی / اثر: تاریخ ذوالقرنین / ویژگی: به حقیقت‌نویسی و مختصرنویسی علاقه‌مند بود. / تملق‌گویی را نکوهش کرد. / معتقد بود تاریخ‌نگار باید راست‌گفتار باشد؛ فرشته را دیو نخواند و دیو را فرشته نداند.

۲) میرزا محمدجعفر خورموجی (مورخ عصر ناصری) / اثر: حقایق‌الخبار ناصری / ویژگی: نخستین کسی است که واقعیت قتل امیرکبیر را بازتاب داده است.

۳) محمدحسن‌خان اعتمادالسلطنه / اثر: صدرالتواریخ / ویژگی: در اثر خود، امیرکبیر را ستایش کرده است. / سعی کرد آثار خود را از پرده‌پوشی و مداحی‌های رایج مورخان رسمی دور سازد.

۴) میرزا فتحعلی آخوندزاده (متفکر عصر قاجار) / اثر: رساله ایراد / ویژگی: تاریخ‌نویسی سنتی را به شیوه علمی نقد کرد. / در رساله ایراد شیوه تاریخ‌نویسی رضاقلی‌خان هدایت را نقد کرد.

مروزنمه آزمون آزمایشی خیلی سبز

منابع تاریخی

به طور کلی گونه‌های منابع تاریخی به چهار دسته تقسیم می‌شود:

الف) کتاب‌ها	شامل تاریخی، خاطرات و سفرنامه‌ها (که تقریباً بادی و دیگه نمی‌فواد دوباره بفونی)
ب) نشریات	شامل روزنامه‌ها و مجلات (این رو باید برات توضیح بدم)
ج) اسناد و منابع آرشیوی	که شامل همه اسناد و معاهدات و نامه‌ها می‌شه.
د) بناها، اشیا و وسایل	دیگه هر چیزی غیر از منابع نوشتاری رو دربرمی‌گیره.

نشریات

- نشریات یکی از ابداعات تمدن جدید است که پس از انقلاب مشروطه رشد وسیعی پیدا کرد.
- در دوران قاجار و پس از آن بر شمار نشریات تخصصی افزوده شد.

درس ۲: ایران و جهان در آستانه دوره معاصر

ایران در آستانه دوره معاصر

- حکومت افغان‌ها به دو دلیل دوام چندانی نداشت: ۱) ناتوان در تسلط بر تمام قلمرو صفوی ۲) ناآشنایی با اصول کشورداری

نادر به تهماسب پیوست و توانست خراسان را فتح کند. به مرور نیز فتحعلی‌خان قاجار هم حذف شد و نادر فرمانده شد. وی توانست در چند جنگ افغان‌ها را شکست دهد. سپس روس و عثمانی را از ایران بیرون کرد و در نهایت تهماسب دوم را به دلیل بی‌کفایتی خلع نمود و در نتیجه بساط سلسله صفویه برای همیشه برچیده شد.

با سقوط اصفهان یکی از پسران شاه سلطان حسین به نام تهماسب دوم از اصفهان فرار کرد و خود را شاه خواند و گروهی من جمله نادر افشار و فتحعلی‌خان قاجار را دور خود جمع کرد.

نکته

سلسله افشاریه از جمله حکومت‌های کوتاه‌مدتی است که در ایران پس از سقوط صفوی برکار آمد. افشار در اصل نام یکی از قبایل قزلباش است که در روی کار آمدن صفویه نقش داشته است و در دوران صفوی برای حفاظت از مرزهای ایران در برابر ازبکان به خراسان کوچانده شد.

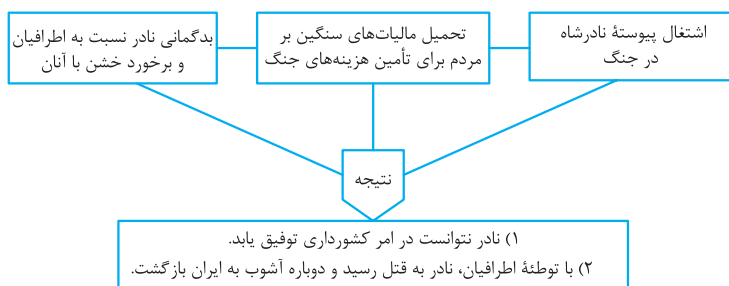

● نادر پس از خلع تهماسب، یکپارچه کردن ایران و کنار گذاشتن رقبای داخلی، در دشت مغان شورایی ترتیب داد تا با حضور بزرگان شرایط به سلطنت رسیدن خود را مطرح کند. (این شروط را خوب به خاطر بسپارید.)

شرایط نادر برای پذیرش سلطنت

(۱) موروثی شدن سلطنت در خاندان او (۲) عدم حمایت بزرگان از خاندان صفوی (۳) حل اختلافات مذهبی با دولت عثمانی

– تثبیت و سقوط سلسله افشاریه –

سلسله زندی

- پس از نادر، افراد مختلفی بر سر جانشینی او عرض اندام کردند، من جمله برادرزاده‌هایش عادل‌شاه و ابراهیم‌شاه.
- در این میان کریم‌خان (رئیس زند از طایفه لر) یکی از سردارانی بود که پس از مرگ نادر، درصدد کسب قدرت برآمد و در نهایت هم پیروز شد.
- او برخلاف نادر از ادامه لشکرکشی و جنگ برای در اختیار گرفتن اقصی نقاط ایران دست کشیده و همین امر موجب بازگشت آرامش، رونق و رفاه نسبی به ایران به خصوص شیراز گردید.
- کریم‌خان به جای انتخاب لقب شاه، خود را وکیل‌الرعا یا نامید و مقرر حکومتش را در شیراز قرار داد.

– سقوط سلسله زند –

● به دنبال مرگ کریم‌خان زند بار دیگر وضع سیاسی و اجتماعی آشفته گردید تا این که لطفعلی‌خان بر تخت تکیه زد، اما او هم چندان مرد سیاست نبود و حکومت زندیه توسط آقامحمدخان قاجار از میان رفت.

دلایل شکست لطفعلی‌خان	دلایل آشفته‌گی ایران بعد از کریم‌خان
(۱) غرور (۲) اشتباهات نظامی (۳) روی گردانی بزرگان از وی من جمله ابراهیم‌خان کلانتر	(۱) جنگ داخلی بین جانشینان کریم‌خان (۲) به قدرت رسیدن نزدیک ۷ نفر در عرض ۱۵ سال (۳) فروپاشی سیاسی، اقتصادی و نظامی

•• اوضاع اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی ••

در این بخش طی جدول‌های موضوعی و مشخص با اوضاع اجتماعی ایران (به طور کل) در عصر افشار و زند آشنا می‌شوید.

• روابط خارجی:

افشاریه	زندیه
صلح با عثمانی	تداوم صلح با عثمانی تا فتح بصره توسط سپاه کریم‌خان زند
عدم رونق روابط سیاسی، اقتصادی و ارتباطات فرهنگی	آمدن نمایندگانی از سوی برخی کشورها
برقراری معافیت گمرکی برای انگلیسی‌ها استخدام جان التون به دلیل استفاده از دانش انگلیسی‌ها در زمینه نیروی دریایی	عدم گشایش روابط با فرانسه و انگلستان به دلیل عدم پذیرش خواسته‌های کریم‌خان

• اقتصاد:

وضعیت اقتصادی	
بعد از سقوط صفویه	(۱) جنگ‌ها و آشوب‌های داخلی (۲) اشغال نواحی غربی و شمال غربی توسط روس و عثمانی: رکود کشاورزی
دوره افشاریه	تداوم جنگ‌ها/ نیاز سپاه به نیروی رزمنده به جای کشاورز/ کاهش نیروی انسانی: رکود اقتصاد و کشاورزی
دوره زندیه	(۱) آرامش و ثبات نسبی (۲) کاهش مالیات‌ها و دربار کم‌تجمل (۳) تلاش کریم‌خان برای ثبات قیمت‌ها: رونق نسبی اقتصاد

• علم، ادبیات و آموزش:

وضعیت	
افول علم و ادبیات در دوران افشار	(۱) آشفته‌گی‌های سیاسی و اجتماعی (۲) تعطیلی مدارس و حوزه‌های علمیه (۳) مهاجرت عده‌ای از علما و طلاب به عتبات عالیات
رونق علم و ادبیات دوره زندیه	(۱) آرامش نسبی (۲) ثبات سیاسی (۳) افزایش مدارس

• هنر و معماری:

افشاریه: حملات مکرر نادر به هند و ورود هنرمندان هندی به ایران، سبب تلفیق هنر هندی و ایرانی شد و در نتیجه آن، اصفهان بازسازی گردید و کاخ خورشید در کلات مشهد ساخته شد.

زندیه: برخورد‌های مداراجویانه خان زند باعث رونق هنر و معماری گردید و بناهای ماندگاری در این دوران ساخته شد.